

25 - Abraham Kuyper 'een briljante, bevlogen branie'

donderdag 30 oktober 2008

De Schakel plaatst een serie oude Ansichtkaarten en blikt terug op vroegere tijden.

Heeft u zelf een bijzondere oude Ansichtkaart, stuur dan een e-mail naar marjan@maassluisecourant.nl onder vermelding van 'Toen was geluk …'. Wellicht staat uw Ansichtkaart binnenkort in De Schakel. De oude foto komt uit het archief van het Gemeentemuseum; de nieuwe foto is van onze fotograaf Rob de Kiewit. De tekst is van Gerry Hanneman-de Jong.

'In feite is Kuyper, hoe geniaal en hoog gestegen, toch altijd, net als zijn vader, in wezen een Amsterdamse lefgozer gebleven. Vandaar dat zijn optreden zo'n weerklink vond bij 'kleine luyden'. Wie Kuyper met een monument in de openbare ruimte wil eren, moet dat daarom niet doen in Maassluis - laat dat aan Maarten 't Hart -, maar in zijn vader-, tevens moederstad Amsterdam. Daar op de Torensluis, dicht bij het straatje waar opa Abraham woonde, maar ook dicht bij de Nieuwe Kerk, waar hij preekte, en de voormalige vestigingen van 'De Standaard' en Vrije Universiteit, is naast de door hem bewonderde Multatuli plaats genoeg.'

Het is duidelijk: als het aan dr. Jasper Vree, tot juni 2006 docent kerkgeschiedenis aan de Vrije Universiteit had gelegen, was het standbeeld van Abraham Kuyper niet in Maassluis opgericht. En velen zullen het, zeker na het lezen van zijn levendig geschreven artikel 'Abraham Kuyper in de jaren 1848-1874: Een briljante, bevlogen branie' met hem eens zijn, dat een standbeeld van Abraham Kuyper (ook) in Amsterdam thuis zou kunnen horen.

Maar ja, Maassluis kwam eerder op het idee: eerlijk is eerlijk. En het beeld krijgt, na enig zoekwerk, een zeer toepasselijke plek. Met de rug naar de (hervormde) kerk, die de 'vader van de doleantie' eens letterlijk de rug toekeerde en met het gezicht naar de (gereformeerde) kerk van zijn 'kleine luyden': anti-revolutionairen, die praktisch allemaal een VU-busje in huis hadden: een collectebusje, gesierd met de beeltenis van Abraham Kuyper en waarmee werd rondgegaan, omdat de Vrije Universiteit als niet-rijksuniversiteit toen nog geheel uit particuliere middelen moest worden gefinancierd.

De totstandkoming van het standbeeld - of is het een monument? - van Abraham Kuyper, dat volgende week woensdag 5 november 2008 door minister-president Balkenende zal worden onthuld heeft Maassluis een bijna onnoemelijke stroom aan publiciteit opgeleverd. Wat moet je daar als schrijver van een rubriek als 'Toen was geluk' nog aan toevoegen? Zeker als je beseft dat ruim 25 jaar geleden een gemeentelijke knipselkrant zo'n honderd knipsels bevat van artikelen uit kranten en tijdschriften over de herdenking in Maassluis van zijn 150e geboortedag op 29 oktober 1987.

Geboortehuis Abraham Kuyper a/d Zuidvliet, Rond 1911 waren er plannen de woning te 'amoveren': af te breken voor een gebouw van het Leger des Heils. Ondanks tegenstand gebeurde dat toch.

Kuyper's geboortehuis stond op de plaats waar nu een drogisterijketen is gevestigd. De (inmiddels m.i. onterecht vervalste) plaquette in de linkermuur herinnert hieraan.

Ik houd het maar op Maassluis. Dat past ook beter in het kader van deze rubriek, al maak ik het mezelf niet makkelijk, want hoe veel er over leven en werken van deze 'Abraham de Geweldige' is gepubliceerd, zo weinig is er bekend van de kleine vier jaar, die hij als klein jochie in onze stad heeft doorgebracht. Laat ik maar eens beginnen met de geboortedag van 'kleine Bram'. Ik citeer uit het voor kinderen geschreven boekje 'Een Maassluiser jongen wordt Minister-President'; van het echtpaar de Moor-Ringnalda).

Kleine Bram

'Op een Zondagmiddag, 't was de 29e October van het jaar 1837, kwam er grote blijdschap in de oude pastorie, die aan de waterkant te Maassluis stond. Daar werd een kind geboren. Een gelukkige vader en moeder en twee kleine zusjes begroetten vol vreugd hun zoontje en broertje Abraham. Twee dagen later ging de vader van de kleine Abraham, vergezeld van een vriend zijn Zondagskind aangeven aan het Gemeentehuis […]. Een maand later werd hij in de Grote Kerk te Maassluis gedoopt. Alles ging heel gewoon. Maar wat zijn ouders niét zo gewoon leek, was het grote hoofd van hun kleine Bram. Zij maakten zich daarover wel eens ongerust. Hij zou toch geen waterhoofd hebben? …. ' (Die angst wordt later weggenomen als 'een wonderdokter uit Delft' bij het zien van dat grote hoofd uitroept: 'Wat een hersens! Allemaal hersens!'; GHJ).

[…] 'Nauwelijks konden Brammetje's benen hem zó goed dragen, dat hij buiten kon lopen, of het kereltje liep regelrecht naar de Maaskant, waar de haven van het vissersplaatsje was. Het water, de bedrijvigheid op de schepen, dat alles trók hem onweersaanbaar. De sluiswachter van Maassluis had veel schik in het parmantige jongetje, dat daar iedere dag, de handjes op zijn rug, met ernstige ogen aan de walkant stond en niets aan zijn aandacht liet ontsnappen. […] De sluiswachter sprak den kleinen jongen eens aan en al spoedig werden deze oude man en Brammetje dikke vrienden. Maar … lang mocht die vriendschap niet duren, want toen Bram drie en een half jaar

geworden was, werd zijn vader in Middelburg beroepen. Node nam de familie Kuyper afscheid van het stadje aan de Maas en vertrok naar Zeeland's hoofdstad.

Als je dat leest vraag je je toch af of het schrijversechtpaar zich ooit in de geografie van onze stad heeft verdiept. De afstand vanaf Zuidvliet naar de Maaskant, hoewel in die jaren dichterbij de haven gelegen dan nu (de Nieuwe Waterweg was nog niet gegraven), is voor een driejarig jongetje een behoorlijk eind lopen. Afgezien daarvan, ik kan me nauwelijks voorstellen dat zijn ouders het toelieten dat hij in z'n eentje aan de wandel ging. Je laat een kind van drie toch niet alleen langs het water lopen? Enfin, de beschrijving van de eerste vier levensjaren van kleine Bram in Maassluis beslaan zegge en schrijve twee pagina's van het ietwat op overdreven, opgewonden toon geschreven boekje, die tot aan de laatste regels wordt volgehouden: 'Dit alles heeft Dr. Kuyper slechts met noeste vlijt en opoffering kunnen bereiken'. Wij plukken daar nu nog de vruchten van, Gode zij dank! Het doet ons de nagedachtenis van Dr. Kuyper eren.

Aan dat eren van de nagedachtenis heeft het, zoals we allemaal weten, vaak gemankeerd.

En toch ... Je vindt bijna geen stad of dorp in Nederland of er is wel een straat, laan, plein of kade naar Kuyper vernoemd. 'Die van ons' dateert uit 1920; na Kuyper's overlijden op 8 november werd de Zuidvliet omgedoopt in Dr. Kuyperkade.

Veel eerder al, op 28 maart 1906 werd de Dr. Abraham Kuyperschool a/d Lange Boonestraat geopend. De naamgever bezocht de school enkele maanden later, op 27 juli: z'n eerste en enige officiële bezoek aan zijn geboortestad, waar hij gezegd zou hebben dat 'Tusschen hem en Maassluis een band ligt, die nimmer verbroken kan worden'; en 'Hier in Maassluis heb ik alles gekregen wat ik nu ben'. Tja, tegenwoordig zouden we zeggen dat het aan de genen ligt.

Overigens op 1 april 1951 ging Maarten Hart voor het eerst naar deze 'klompen'school voor kinderen van arme of armlastige gereformeerde ouders'. Zou dit feit wat helpen bij de oprichting van een standbeeld voor déze geboren Maassluizer, zoals dr. Jasper Vree suggereert?

Onthulling

'Waar wij heden saamkwamen om te herdenken, dat Dr. Kuyper voor nu 100 jaren te Maassluis het levenslicht aanschouwde, daar willen wij deze gelegenheid aangrijpen om er onzerzijds juist den nadruk op te leggen, dat zijn levenswerk voor ons nationale leven van bijzondere waarde is geweest en hijzelf daarom een nationale figuur van eminente betekenis mag worden genoemd' (uit: 'Kuyper 1837-1937'- Toespraak Colijn: Kuyper als nationale figuur).

Met een simpele aanpassing zou onze huidige minister-president deze woorden kunnen gebruiken bij het onthullen van het standbeeld van zijn grote voorganger. En al zal dan niet iedereen het met hem eens zijn, in ieder geval geeft dit citaat goed de beweegredenen weer van de Stichting Monument Abraham Kuyper. En nu ik bij de Stichting ben aanbeland:

kan iemand mij vertellen of de creatie die beeldhouwer Letterie van Abraham Kuyper maakte nu een 'standbeeld' is of een 'monument'? Ondanks de naamgeving van de Stichting spreken de bestuursleden zelf over het 'standbeeld' van Abraham Kuyper.

Niet dat het er veel toe doet: in tegenstelling tot een monument, dat herinnert aan vroegere tijden, wordt een standbeeld meestal opgericht ter ere van een beroemd persoon. Dus wat dat betreft zit het wel goed.

Maar... in weerwil van het standpunt van mijn goede vrienden Bert de Reuver en Kees Smits, dat je door zo'n standbeeld bevolking en bezoekers van de stad kunt confronteren met de Maassluise historie: standbeelden worden in de regel niét neergezet om de bevolking historisch besef bij te brengen. Daar hebben we in Maassluis andere mensen voor!

Tot slot

Als het stichtingsbestuur de smaak te pakken heeft gekregen en die wil houden, weet ik nog wel iemand die wat mij betreft ook een standbeeld verdient; ik citeer hierbij de tekst uit 'Maassluis in oude ansichten, 1962' van T. Mastenbroek.

'Dr. Abraham Kuyper moge één der grote zonen van Maassluis geweest zijn, doch dat was zeker ook Dr. Jan Schouten. Geboren in Maassluis op 12 augustus 1883, bracht hij hier zijn jeugd door. In 1897 betrok het gezin een woning in de Damstraat. Zijn vader was schipper op een haringlogger'.

Ik vul nog aan, dat Schouten al op jonge leeftijd schippersknecht was op het schip van zijn vader, 40 jaar lid van de ARP in de Tweede Kamer, waarvan 22 jaar fractie- en partijleider, lid van de Raad van State. Een mooie plek voor zijn standbeeld weet ik ook al: in het nieuwe Vrijheidspark, tegenover de Parkrand. Ja, ik weet het, dat complex is in aanbouw aan de Dr. Jan Schoutenlaan. Maar Kuyper had ook al een kade en Maarten Hart kan nog wel even wachten.

*) Kuypernummer van het Documentatieblad voor de Nederlandse Kerkgeschiedenis na 1800

– november 2006).

Maassluis, 28 oktober 2008/GHJ